EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 26.9.2019.
COM(2019) 560 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par to, kā tikusi īstenota Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 22. oktobra Direktīva 2013/48/ES par tiesībām uz advokāta palīdzību kriminālprocesā un Eiropas apcietināšanas ordera procesā, par tiesībām uz to, ka pēc brīvības atņemšanas informē trešo personu, un par tiesībām, kamēr atņemta brīvība, sazināties ar trešām personām un konsulārajām iestādēm

1. Ievads

1.1. Vispārīga informācija

Direktīva 2013/48/ES par tiesībām uz advokāta palīdzību kriminālprocesā un Eiropas apcietināšanas ordera procesā, par tiesībām uz to, ka pēc brīvības atņemšanas informē trešo personu, un par tiesībām, kamēr atņemta brīvība, sazināties ar trešām personām un konsulārajām iestādēm[1] (turpmāk "direktīva") ir trešais instruments, kas pieņemts saistībā ar Ceļvedi aizdomās turētu vai apsūdzētu personu procesuālo tiesību stiprināšanai kriminālprocesā (turpmāk "ceļvedis"[2]). Eiropadome 2009. gada 11. decembrī atzinīgi novērtēja ceļvedi un iekļāva to Stokholmas programmā, kuras mērķis ir nodrošināt atvērtu un drošu Eiropu tās pilsoņu un viņu aizsardzības labā[3].

ES šajā jomā ir pieņēmusi sešas direktīvas: šo direktīvu, kā arī direktīvu par tiesībām uz mutisko un rakstisko tulkojumu[4]; par tiesībām uz informāciju[5]; par konkrētu nevainīguma prezumpcijas aspektu un tiesību piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā nostiprināšanu[6]; par procesuālajām garantijām bērniem[7] un par juridisko palīdzību[8]. Eiropas Komisija jau ir sagatavojusi īstenošanas ziņojumus par direktīvu par tiesībām uz mutisko un rakstisko tulkojumu un par direktīvu par tiesībām uz informāciju[9].

Šīs sešas direktīvas palīdz sasniegt vispārējo mērķi — palielināt dalībvalstu savstarpējo uzticēšanos, nodrošinot savstarpējās atzīšanas principa, kas ir ES brīvības, drošības un tiesiskuma telpas stūrakmens, labāku piemērošanu. Šajā nolūkā direktīvas nosaka kopējus minimālos procesuālo tiesību standartus visos kriminālprocesos un paredz Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantā (LESD[10]) un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantā noteikto tiesību uz taisnīgu tiesu konsekventāku īstenošanu.

1.2. Direktīvas mērķis un pamatelementi

Direktīva attiecas uz aizdomās turēto un apsūdzēto tiesībām uz advokāta palīdzību neatkarīgi no tā, vai viņiem ir atņemta brīvība. Tā attiecas arī uz šo personu tiesībām sazināties ar

[1] OV L 294, 6.11.2013., 1. lpp.
[2] Padomes 2009. gada 30. novembra Rezolūcija par ceļvedi aizdomās turētu vai apsūdzētu personu procesuālo tiesību stiprināšanai kriminālprocesā, OV C 295, 4.12.2009., 1. lpp.
[3] OV C 115, 4.5.2010., 1. lpp.
[4] Direktīva 2010/64/ES par tiesībām uz mutisko un rakstisko tulkojumu kriminālprocesā, OV L 280, 26.10.2010., 1. lpp.
[5] Direktīva 2012/13/ES par tiesībām uz informāciju kriminālprocesā, OV L 142, 1.6.2012., 1. lpp.
[6] Direktīva (ES) 2016/343 par to, lai nostiprinātu konkrētus nevainīguma prezumpcijas aspektus un tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā, OV L 65, 11.3.2016., 1. lpp.
[7] Direktīva (ES) 2016/800 par procesuālajām garantijām bērniem, kuri ir aizdomās turētie vai apsūdzētie kriminālprocesā, OV L 132, 21.5.2016., 1. lpp.
[8] Direktīva (ES) 2016/1919 par juridisko palīdzību aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem kriminālprocesā un pieprasītajām personām Eiropas apcietināšanas ordera procesā, OV L 297, 4.11.2016., 1. lpp., kurā labojumi izdarīti ar OV L 91, 5.4.2017., 40. lpp.
[9] COM(2018) 857 *final* un COM(2018) 858 *final*.
[10] OV C 326, 26.10.2012., 392. lpp.

ģimeni, radiniekiem, citām trešām personām un konsulārajām iestādēm, kad tām atņemta brīvība. Direktīva apvieno divus pasākumus, kas ceļvedī sākotnēji tika ierosināti kā divi atsevišķi priekšlikumi: i) tiesības saņemt juridiskas konsultācijas (ceļveža C pasākuma daļa); un ii) tiesības sazināties ar radiniekiem, darba devējiem un konsulārajām iestādēm (ceļveža D pasākums).

Direktīvā ir noteikti minimālie standarti, kas attiecas uz visiem aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem ES neatkarīgi no viņu juridiskā statusa, pilsonības vai valstspiederības. Tā ir izstrādāta, lai palīdzētu novērst tiesas kļūdas un samazināt pārsūdzību skaitu. Ar šo direktīvu piešķirtās tiesības attiecas gan uz krimināl procesiem, gan Eiropas apcietināšanas ordera procesiem.

Vēl viens svarīgs iemesls, kādēļ šajā jomā vajadzīgi kopēji minimālie noteikumi, ir tāds, ka tas var palielināt dalībvalstu uzticēšanos citu dalībvalstu krimināltiesību sistēmām. Tālab direktīva ir pieņemta atbilstīgi tiesībām, kas noteiktas, piemēram, Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. un 48. pantā, un tās mērķis ir veicināt šo tiesību ievērošanu.

Direktīvā ir noteiktas šādas tiesības:

- tiesības uz advokāta palīdzību (3., 4., 8., 9. un 10. pants);
- tiesības uz to, ka par brīvības atņemšanu informē trešo personu (5. un 8. pants un 10. panta 3. punkts);
- tiesības, kamēr atņemta brīvība, sazināties ar trešām personām (6. pants un 10. panta 3. punkts);
- tiesības sazināties ar konsulārajām iestādēm (7. pants un 10. panta 3. punkts).

Attiecībā uz tiesībām uz advokāta palīdzību — pēc Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma *Salduz* lietā[11] vairākas dalībvalstis jau sāka pielāgot savus tiesību aktus pirms direktīvas stāšanās spēkā. Vairākos direktīvas noteikumos ir ņemta vērā šī judikatūra. Dažās dalībvalstīs bija vajadzīgi tiesību aktu papildu pielāgojumi direktīvas darbības jomas dēļ, kas nepārprotami aptver arī tādus aizdomās turētos un apsūdzētos, kuriem nav atņemta brīvība (direktīvas 2. panta 1. punkts); tas jo īpaši attiecas uz noteikumiem, kas saistīti ar tiesībām uz advokāta palīdzību.

1.3. Šā īstenošanas ziņojuma tvērums

Direktīvas īstenošana tika novērtēta saskaņā ar direktīvas 16. pantu, kurā noteikts, ka Eiropas Komisijai līdz 2019. gada 28. novembrim iesniedz ziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei, izvērtējot, kādā apmērā dalībvalstis ir veikušas pasākumus, kas vajadzīgi direktīvas izpildei.

Šajā ziņojumā iekļautais apraksts un analīze ir galvenokārt balstīti uz dalībvalstu sniegto informāciju, kas papildināta ar publiski pieejamiem pētījumiem, kurus veikuši: i) Eiropas

[11] Eiropas Cilvēktiesību tiesa, *Salduz pret Turciju,* pieteikums Nr. 36391/02.

Savienības Pamattiesību aģentūra[12]; vai ii) ārējas ieinteresētās personas, kuras, izmantojot programmas "Tiesiskums" dotācijas, izvērtējušas procesuālo tiesību direktīvu īstenošanu[13]. Informācija, kas apkopota no ES iedzīvotāju iesniegumiem Komisijai, nereti apstiprināja šos datus.

Ziņojumā uzmanība ir pievērsta pasākumiem, kurus dalībvalstis līdz šim ir veikušas, lai īstenotu direktīvu. Tajā vērtēts, vai dalībvalstis ir īstenojušas direktīvu noteiktajā termiņā un vai valstu tiesību akti sasniedz direktīvas mērķus un atbilst tās prasībām.

2. Vispārīgs novērtējums

Saskaņā ar direktīvas 15. pantu dalībvalstīm direktīva bija jātransponē valsts tiesību aktos līdz 2016. gada 27. novembrim. Transponēšanas termiņa beigu datumā Komisiju par nepieciešamajiem pasākumiem nebija informējušas deviņas dalībvalstis: Bulgārija, Kipra, Vācija, Grieķija, Francija, Horvātija, Luksemburga, Slovēnija un Slovākija. Tādēļ Komisija 2017. gada janvārī nolēma sākt pienākumu neizpildes procedūras saskaņā ar LESD 258. pantu pret šīm deviņām dalībvalstīm par transponēšanas pasākumu nepaziņošanu. Pa šo laiku visas dalībvalstis ir paziņojušas par pilnīgu transponēšanu. Pienākumu neizpildes procedūras joprojām tiek veiktas, jo ne visi direktīvas noteikumi ir transponēti.

Komisijas galvenais mērķis bija panākt, ka visas dalībvalstis transponē direktīvas prasības valsts līmeņa tiesību aktos, lai direktīvā noteiktās tiesības būtu aizsargātas visā Eiropas Savienībā. Direktīvas transponēšana ir priekšnoteikums, lai varētu pienācīgi izvērtēt, kādā apmērā dalībvalstis ir veikušas pasākumus, kas vajadzīgi direktīvas prasību izpildei.

Direktīvas ietekme ir ierobežota, jo tā tikai nosaka minimālos noteikumus, tādēļ valstu kriminālprocesa tiesību akti var būt atšķirīgi. Tomēr direktīvā ir paredzēti skaidri dalībvalstu pienākumi.

---

[12] Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras (*FRA*) pētījums "*Rights in practice – Access to a lawyer and procedural rights in criminal and European Arrest Warrant proceedings*" [Tiesības praksē — piekļuve advokāta palīdzībai un procesuālās tiesības kriminālprocesos un Eiropas apcietināšanas ordera procesos].

[13] Jo īpaši:
TRAINAC Assessment, good practices and recommendations on the right to interpretation and translation, the right to information and the right of access to a lawyer in criminal proceedings [*TRAINAC* novērtējums, laba prakse un ieteikumi par tiesībām uz mutisko un rakstisko tulkojumu, tiesībām uz informāciju un tiesībām uz advokāta palīdzību kriminālprocesā], 2016. gads, Eiropas Advokātu kolēģiju un juristu biedrību padomes (*CCBE*) un Eiropas Advokātu fonda (*ELF*) pētījums; ziņojums pieejams: http://europeanlawyersfoundation.eu/wp-content/uploads/2015/04/TRAINAC-study.pdf;
Inside Police Custody [Atrodoties policijas uzraudzībā], 2014. gads, Māstrihtas Universitātes vadīts projekts; ziņojums pieejams: https://intersentia.be/nl/pdf/viewer/download/id/9781780681863_0/;
Inside Police Custody 2 [Atrodoties policijas uzraudzībā — 2. daļa], 2018. gads, projektu izstrādāja un īstenoja Īrijas Pilsonisko brīvību padome (*ICCL*) sadarbībā ar atvērtās sabiedrības tiesiskuma iniciatīvu (*OSJI*); ziņojums pieejams: https://www.fairtrials.org/sites/default/files/publication_pdf/Inside-Police-Custody-2-JUSTICIA-Comparative-Report.pdf;
Right to a lawyer and to legal aid in criminal proceedings in five jurisdictions [Tiesības uz advokātu un juridisko palīdzību kriminālprocesā piecās jurisdikcijās], 2018. gads, projektu vadīja Bulgārijas Helsinku komiteja (*BHC*); ziņojums pieejams: https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/Right_to_lawyer_and_legal_aid_COMPARATIVE_REPORT_2018.pdf.

Valstu īstenošanas pasākumu novērtējumā konstatētas izpildes nepilnības vairākās dalībvalstīs. Galvenās problēmas ir šādas:

- direktīvā noteikto tiesību darbības joma — dažās jurisdikcijās direktīvā noteiktās tiesības var tikt īstenotas tikai saskaņā ar oficiālu aktu vai var neattiekties uz personām, kurām nav atņemta brīvība;
- iespējamo atkāpju apmērs, jo īpaši saistībā ar atkāpēm no tiesībām uz advokāta palīdzību;
- atteikšanās no tiesībām uz advokāta palīdzību un
- tiesības uz advokāta palīdzību dalībvalstī, kura izdod Eiropas apcietināšanas orderi.

Ja šīs atšķirības netiks novērstas, tās var negatīvi ietekmēt direktīvā noteikto tiesību efektivitāti. Komisija darīs visu vajadzīgo, lai panāktu direktīvas ievērošanu visā ES, vajadzības gadījumā arī sāks pienākumu neizpildes procedūras saskaņā ar LESD 258. pantu.

Saskaņā ar 1. un 2. pantu protokolā (Nr. 22) par Dānijas nostāju šī valsts nepiedalās šīs direktīvas pieņemšanā un šī direktīva Dānijai nav saistoša un nav jāpiemēro. Saskaņā ar 1. un 2. pantu protokolā (Nr. 21) par Apvienotās Karalistes un Īrijas nostāju saistībā ar brīvības, drošības un tiesiskuma telpu Apvienotā Karaliste un Īrija ir paziņojušas, ka tās nepiedalās direktīvas pieņemšanā un piemērošanā. Šā iemesla dēļ Dānija, Apvienotā Karaliste un Īrija šajā novērtējumā nav ņemtas vērā.

3. Konkrēti novērtējuma punkti

3.1. Priekšmets (1. pants)

Direktīvas 1. pantā ir noteikts, ka direktīva paredz noteikumus par aizdomās turēto un apsūdzēto kriminālprocesā un personu, uz kurām attiecas Eiropas apcietināšanas ordera process, tiesībām uz advokāta palīdzību un tiesībām uz to, ka par brīvības atņemšanu informē trešo personu, un tiesībām, kamēr atņemta brīvība, sazināties ar trešām personām un konsulārajām iestādēm.

Dalībvalstīm jau bija tiesību akti par šīm tiesībām. Tādējādi transponēšanas procesā dalībvalstis galvenokārt grozīja agrāk pieņemtus tiesību aktus vai pieņēma precīzākus tiesību aktus. Jauna sastāvdaļa bija noteikumi par tiesībām iecelt advokātu Eiropas apcietināšanas ordera izsniegšanas dalībvalstī (direktīvas 10. panta 4. un 5. punkts).

3.2. Darbības joma (2. pants)

Direktīvas 2. pantā ir aprakstīta tās darbības joma.

3.2.1. Piemērošanas joma (2. panta 1. un 2. punkts)

Direktīvas 2. panta 1. punktā ir noteikts, ka šo direktīvu piemēro aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem kriminālprocesā no brīža, kad dalībvalsts kompetentās iestādes ar oficiālu paziņojumu vai citādi ir viņiem darījušas zināmu, ka viņi tiek turēti aizdomās vai ir apsūdzēti

par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, neatkarīgi no tā, vai viņiem ir atņemta brīvība. Direktīvu piemēro līdz procesa noslēgumam, ar ko saprot galīgu jautājuma izšķiršanu par to, vai aizdomās turētais vai apsūdzētais ir izdarījis noziedzīgo nodarījumu, tostarp attiecīgajā gadījumā notiesāšanu un pārsūdzībā pieņemto lēmumu. Saskaņā ar direktīvas 2. panta 2. punktu to piemēro arī personām, uz kurām attiecas Eiropas apcietināšanas ordera process ("pieprasītās personas"), no brīža, kad tās ir aizturētas izpildes dalībvalstī.

Attiecībā uz direktīvas 2. panta 1. punktu lielākā daļa dalībvalstu nav noteikušas konkrētu brīdi, kad aizdomās turēto vai apsūdzēto personu informē par turēšanu aizdomās vai apsūdzību, un nav arī norādījušas, ka direktīvā noteiktās tiesības tiek garantētas visā kriminālprocesa laikā. Tomēr sistemātiska analīze par kriminālprocesa dažādajiem posmiem attiecīgajās valstu tiesību sistēmās ļauj secināt, ka daudzās valstīs prasības tiek izpildītas. Taču četrās dalībvalstīs direktīvā noteiktās tiesības ir atkarīgas no oficiāla akta. Šāds oficiāls akts nereti ir arī vajadzīgs, lai iegūtu aizdomās turētā vai apsūdzētā statusu. Nelielā skaitā dalībvalstu tiesību aktos nav skaidru noteikumu par personām, kurām nav atņemta brīvība.

Attiecībā uz direktīvas 2. panta 2. punktu lielākā daļa dalībvalstu ir īstenojušas direktīvā noteiktās tiesības, Eiropas apcietināšanas ordera procesam *mutatis mutandis* piemērojot vispārīgus kriminālprocesa noteikumus (t. i., piemērošana ar vajadzīgajiem grozījumiem). Tomēr sešu dalībvalstu tiesību akti nenodrošina, ka visas ar direktīvu garantētās tiesības ir piemērojamas arī Eiropas apcietināšanas ordera procesā. Tas liecina par transponēšanas problēmām.

3.2.2. Liecinieki, kas kļūst par aizdomās turētajiem (2. panta 3. punkts)

Direktīvas 2. panta 3. punktā ir precizēts, ka direktīvu saskaņā ar tādiem pašiem nosacījumiem kā direktīvas 2. panta 1. punktā minētie piemēro arī personām, kas nav aizdomās turētie vai apsūdzētie, bet kuras policijas vai citas tiesību aizsardzības iestādes veiktas nopratināšanas laikā kļūst par aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem.

Gandrīz visas dalībvalstis nodrošina šā noteikuma ievērošanu. Dažas dalībvalstis ir transponējušas direktīvu gandrīz burtiski, un vairākas dalībvalstis skaidri norāda uz procesuālā statusa maiņu nopratināšanas laikā. Citās dalībvalstīs transponēšana nav tik acīmredzama, bet uz to var norādīt plaša tvēruma noteikumi, saskaņā ar kuriem visām procesa pusēm tiek piešķirtas tiesības uz advokāta palīdzību un lieciniekiem ir nodrošinātas tiesības uz advokātu nopratināšanas laikā. Konkrētus noteikumus par šo jautājumu neizdevās konstatēt četru dalībvalstu tiesību aktos.

3.2.3. Sīki kriminālpārkāpumi (2. panta 4. punkts)

Direktīvas 2. panta 4. punktā ir noteikts, ka sīku kriminālpārkāpumu gadījumā direktīvu piemēro tikai tiesvedībā tiesās, kuru jurisdikcijā ir krimināllietas:

a. ja dalībvalsts tiesību aktos ir paredzēts, ka sodu nosaka iestāde, kas nav tiesa ar jurisdikciju krimināllietās, un ja šāda soda noteikšanu var pārsūdzēt vai nodot šādai tiesai; vai
b. ja kā sodu nevar piespriest brīvības atņemšanu.

Šis noteikums neskar tiesības uz taisnīgu tiesu. Turpmāk punktā ir norādīts, ka šo direktīvu katrā ziņā pilnībā piemēro tad, ja aizdomās turētajam vai apsūdzētajam ir atņemta brīvība, neatkarīgi no kriminālprocesa posma. Tādēļ šis noteikums ir īpaši svarīgs saistībā ar tiesībām uz advokāta palīdzību.

Šis noteikums ir būtisks tām dalībvalstīm, kurās par sīku kriminālpārkāpumu izskatīšanu atbild administratīvas iestādes, policija vai tiesas ar jurisdikciju lietās, kas nav krimināllietas. Tikai piecu dalībvalstu tiesību aktos ir paredzēts izņēmums attiecībā uz tiesībām uz advokāta palīdzību sīku kriminālpārkāpumu gadījumā. Vairāku dalībvalstu tiesību aktos nav paredzēta konkrēta sistēma sīkiem kriminālpārkāpumiem. Citās dalībvalstīs, kurās ir šādi konkrēti tiesību akti, tie vai nu paredz vispārīgu kriminālprocesa noteikumu *mutatis mutandis* piemērošanu, vai direktīvā noteiktās tiesības atspoguļo tiesību aktos par sīkiem kriminālpārkāpumiem. Tomēr divās dalībvalstīs, kas izmanto tiesību aktus par sīkiem kriminālpārkāpumiem, šādu sīku kriminālpārkāpumu gadījumā nav paredzētas visas direktīvā noteiktās garantijas.

3.3. Tiesības uz advokāta palīdzību kriminālprocesā (3. pants)

Direktīvas 3. panta 1. punktā ir noteikts, ka dalībvalstis nodrošina, ka aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem ir tiesības uz advokāta palīdzību tādā laikā un tādā veidā, lai attiecīgās personas varētu praktiski un efektīvi īstenot savas tiesības uz aizstāvību.

3.3.1. Termiņi (3. panta 2. punkts)

Saskaņā ar 3. panta 2. punktu un ņemot vērā direktīvas 20. apsvērumu, tiesības uz advokāta palīdzību aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem ir jāpiešķir bez nepamatotas kavēšanās. Direktīvā ir minēti vairāki termiņi, kādos jānodrošina tiesības uz advokāta palīdzību atkarībā no tā, kas iestājas agrāk.

Lai gan divas dalībvalstis šo noteikumu ir transponējušas burtiski, prasība piešķirt tiesības "bez nepamatotas kavēšanās" izriet no trim avotiem: i) noteikumiem, kas paredz tiesību tūlītēju stāšanos spēkā vai informāciju par to; ii) tā, ka tiesības piešķir no brīža, kad tiek iegūts aizdomās turamā vai apsūdzētā statuss; vai iii) plaša tvēruma noteikumiem, kas nodrošina tiesības uz advokāta palīdzību jebkurā procesa posmā.

3.3.1.1. Tiesības uz advokāta palīdzību, pirms personu nopratina policija vai cita tiesību aizsardzības vai tiesu iestāde (3. panta 2. punkta a) apakšpunkts)

Direktīvas 3. panta 2. punkta a) apakšpunktu precīzi ir transponējušas vairākas dalībvalstis. Tomēr deviņas dalībvalstis šo noteikumu ir transponējušas tikai daļēji. Iemesli, kuru dēļ dažas no šīm dalībvalstīm direktīvas 2. panta 1. punktu ir transponējušas tikai daļēji, skāra arī 3. panta 2. punkta a) apakšpunkta transponēšanu (sk. *3.2.1. punktu*). Turklāt divās no šīm dalībvalstīm tiesības uz advokāta palīdzību ir skaidri noteiktas tikai nopratināšanas laikā, nevis pirms tam. Dažās citās dalībvalstīs pastāv šaubas attiecībā uz tiesībām uz advokāta palīdzību pirms nopratināšanas, vismaz konkrētās personu kategorijās. Vienā dalībvalstī, ja persona ir saņēmusi rakstisku uzaicinājumu ierasties uz nopratināšanu, tiek pieņemts, ka apspriešanās ar advokātu pirms nopratināšanas ir notikusi.

3.3.1.2. Tiesības uz advokāta palīdzību, kad veic izmeklēšanas vai citu pierādījumu vākšanas darbību saskaņā ar 3. panta 3. punkta c) apakšpunktu (3. panta 2. punkta b) apakšpunkts)

Izteikts vairākums dalībvalstu nodrošina šā noteikuma ievērošanu, un divas dalībvalstis to ir transponējušas burtiski. Citās dalībvalstīs pareiza transponēšana izriet no tā, ka tiesību aktos ir vai nu: i) konkrēti minētas pierādījumu vākšanas darbības, kas norādītas direktīvas 3. panta 3. punkta c) apakšpunktā; vai ii) tie ar plaša tvēruma noteikumiem paredz tiesības, kas nodrošina tiesības uz advokāta palīdzību no procesa sākuma vai jebkurā procesa posmā, vai atsaucas uz izmeklēšanas darbību. Tomēr nelielā skaitā dalībvalstu iemesli, kuru dēļ direktīvas 2. panta 1. punkts tika transponēts daļēji, skāra arī direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunkta transponēšanu (sk. *3.2.1. punktu*).

3.3.1.3. Tiesības uz advokāta palīdzību bez nepamatotas kavēšanās pēc brīvības atņemšanas (3. panta 2. punkta c) apakšpunkts)

Gandrīz visas dalībvalstis transponēja šo noteikumu vai nu ar tiesību aktiem par brīvības atņemšanu, vai ar vispārēju principu, kas nodrošina tiesības uz advokāta palīdzību visos kriminālprocesa posmos. Pilnīga transponēšana nav īsti konstatējama tikai vienā dalībvalstī, kurā "bez nepamatotas kavēšanās" kritērijs nav skaidri noteikts attiecīgajā likumdošanas instrumentā.

3.3.1.4. Tiesības uz advokāta palīdzību, ja personas ir izsauktas ierasties tiesā ar jurisdikciju krimināllietās, savlaicīgi pirms viņas stājas minētās tiesas priekšā (3. panta 2. punkta d) apakšpunkts)

Lai gan trīs dalībvalstu tiesību akti nav pietiekami skaidri, jo īpaši attiecībā uz savlaicīgumu, kas vajadzīgs lietas sagatavošanai, saistībā ar šā noteikuma transponēšanu netika konstatētas nekādas konkrētas problēmas.

3.3.2. Tiesību uz advokāta palīdzību saturs (3. panta 3. punkts)

Direktīvas 3. panta 3. punktā ir noteikti elementi, ko ietver tiesības uz advokāta palīdzību, proti, tajā ir aprakstīts šo tiesību saturs.

3.3.2.1. Privāta tikšanās un saziņa ar advokātu, tostarp pirms nopratināšanas (3. panta 3. punkta a) apakšpunkts)

Saskaņā ar šo noteikumu aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem ir jābūt tiesībām privāti tikties un sazināties ar advokātu, kas viņu pārstāv, tostarp pirms policijas vai citas tiesību aizsardzības vai tiesu iestādes veiktas nopratināšanas.

Trīs dalībvalstis šo noteikumu ir transponējušas burtiski, savukārt pārējo dalībvalstu tiesību aktos ir minēti tādi jēdzieni kā saziņa, tikšanās, sazināšanās vai apspriešanās. Tomēr 11 dalībvalstīs tika konstatētas daļējas transponēšanas problēmas. Lielākajā daļā dalībvalstu šādas nepilnības bija saistītas ar problēmām, kas tika konstatētas arī saistībā ar direktīvas 2. panta 1. punkta un 3. panta 2. punkta a) apakšpunkta transponēšanu (sk. *3.2.1.* un *3.3.1.1. punktu*). Dažās no šīm dalībvalstīm ar direktīvas 4. panta transponēšanu saistītās

problēmas negatīvi ietekmēja arī 3. panta 3. punkta a) apakšpunkta transponēšanu (sk. *3.4. punktu*).

Neatbilstības tika konstatētas septiņās dalībvalstīs. Piemēram, viena dalībvalsts paredz prezumpciju, ka persona, kas ir saņēmusi rakstisku uzaicinājumu ierasties uz nopratināšanu, ir konfidenciāli apspriedusies ar advokātu pirms šādas nopratināšanas (sk. *3.3.1.1. punktu*). Dažas dalībvalstis ļauj atkāpties no prasības saziņā ar advokātu ievērot konfidencialitāti (sk. *3.4. punktu*), un dažās dalībvalstīs saziņa nedrīkst pārsniegt 30 minūtes pirms (pirmās) nopratināšanas vai apcietinātu personu gadījumā — saziņa ar advokātu drīkst būt telefoniska, parasti reizi nedēļā.

3.3.2.2. Advokāta klātbūtne un efektīva līdzdalība nopratināšanas laikā (3. panta 3. punkta b) apakšpunkts)

Direktīvas 3. panta 3. punkta b) apakšpunktā ir noteiktas aizdomās turēto vai apsūdzēto tiesības uz advokāta klātbūtni un efektīvu līdzdalību, kad viņus nopratina. Lai gan šādai līdzdalībai ir jābūt saskaņā ar valstu tiesību aktos paredzētajām procedūrām, šādas procedūras nedrīkst skart attiecīgo tiesību efektīvu īstenošanu un būtību. Efektīvas līdzdalības jēdziens ir sīkāk paskaidrots direktīvas 25. apsvērumā kā advokāta iespēja uzdot jautājumus, lūgt skaidrojumus un nākt klajā ar paziņojumiem, kas būtu jāprotokolē saskaņā ar valsts tiesību aktiem. Advokāta līdzdalības fakts ir jāprotokolē.

Visās dalībvalstīs nopratināšanas laikā ir jābūt klāt advokātam, un šis fakts tiek arī protokolēts. Noteikumi par advokāta līdzdalību tika konstatēti lielā skaitā dalībvalstu. Tomēr sešās dalībvalstīs ne visiem aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem tiek nodrošinātas šīs tiesības. Šīs nepilnības lielā mērā ir saistītas ar problēmām, kas tika konstatētas arī saistībā ar 2. panta 1. punkta transponēšanu (sk. *3.2.1. punktu*).

Tomēr 16 dalībvalstīs līdzdalības efektivitāte ir apšaubāma. Daudzas no šīm dalībvalstīm ļauj advokātam piedalīties tikai nopratināšanas beigās. Tas varētu radīt problēmas, jo īpaši sarežģītāku lietu gadījumā, kad nopratināšana var būt ilgstoša. Advokātiem var tikt liegta iespēja uzdot jautājumus tieši nopratinātajai personai; tā vietā advokāti tos var uzdot vienīgi ar tās iestādes starpniecību, kura vada nopratināšanu. Tāpat advokātiem var būt atļauts iesniegt pieprasījumus, novērojumus un iebildumus tikai prokuroram. Dažu dalībvalstu tiesību aktos ir apvienoti minētie ierobežojumi. Vienas dalībvalsts tiesību aktos advokāta līdzdalība pat netiek minēta, izņemot saistībā ar tiesas sēdēm, kad advokāts drīkst uzdot jautājumus pēc prokurora un eksperta-liecinieka.

3.3.2.3. Advokāta klātbūtne izmeklēšanas vai pierādījumu vākšanas darbībās (3. panta 3. punkta c) apakšpunkts)

Šis noteikums reglamentē tiesības uz advokāta palīdzību pierādījumu vākšanas darbībās. Tajā kā minimums ir aprakstītas trīs pierādījumu vākšanas darbības, kuru laikā aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem ir tiesības uz sava advokāta klātbūtni. Tās ir šādas: uzrādīšana atpazīšanai, konfrontācija un nozieguma vietas rekonstrukcija. Noteikums ir piemērojams tikai tad, ja minētās darbības ir paredzētas valsts tiesību aktos un ja aizdomās turētajam vai apsūdzētajam ir jāpiedalās vai ir ļauts piedalīties attiecīgajā darbībā. Tādēļ gadījumos, kad

šāda pierādījumu vākšanas darbība nav noteikta valsts tiesību aktos, direktīva neprasa attiecīgajai dalībvalstij to radīt. Vienlaikus trīs minētās darbības ir noteiktas kā minimums, un dalībvalstis var paredzēt papildu pierādījumu vākšanas darbības, kurās advokātam ir tiesības piedalīties.

Transponēšanas problēmas tika konstatētas deviņās dalībvalstīs. Tā kā neliels skaits dalībvalstu nebija pilnībā transponējušas 3. panta 2. punkta b) apakšpunktu, arī 3. panta 3. punkta c) apakšpunkts šajās dalībvalstīs ir transponēts nepilnīgi (sk. *3.3.1.2. punktu*). Dažās citās dalībvalstīs netiek piešķirtas tiesības uz advokāta palīdzību saistībā ar attiecīgajām izmeklēšanas darbībām, pat ja šīs izmeklēšanas darbības ir faktiski noteiktas šo valstu tiesību aktos vai praksē. Dažu citu dalībvalstu tiesību aktos nav paredzētas dažas pierādījumu vākšanas darbības, kas nozīmē, ka netransponēšana šajā saistībā neietekmē pilnīgumu.

3.3.3. Informācija un pasākumi, lai palīdzētu saņemt advokāta palīdzību (3. panta 4. punkts)

Šis punkts ietver noteikumus par dalībvalstu pienākuma līmeni palīdzēt aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem saņemt advokāta palīdzību. Lai gan direktīva ir piemērojama neatkarīgi no tā, vai personām ir atņemta brīvība (direktīvas 2. panta 1. punkta pirmais teikums), 3. panta 4. punktā ir nodalīta to personu situācija, kurām ir atņemta brīvība, un to personu situācija, kurām brīvība nav atņemta. To personu gadījumā, kurām brīvība nav atņemta, dalībvalstīm ir jācenšas darīt pieejama vispārēja informācija, lai palīdzētu atrast advokātu; to personu gadījumā, kurām ir atņemta brīvība, dalībvalstu pienākuma līmenis ir augstāks. Pēdējā minētajā gadījumā dalībvalstīm ir jāveic pasākumi, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu, ka aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem, kam ir atņemta brīvība, ir iespējams efektīvi īstenot tiesības uz advokāta palīdzību.

Šā noteikuma transponēšanai dalībvalstis izmantoja valsts pasākumus, piemēram:

- informācijas sniegšanu;
- skaidrojumus par tiesībām un to, kā tās izmantot;
- līdzekļu nodrošināšanu tiešai saziņai ar advokātu, piemēram, palīdzības tālruni, uz izsaukumu pieejamo advokātu sistēmas, advokātu sarakstus, īpašas tīmekļa vietnes, meklētājprogrammas, brošūras un — vienas dalībvalsts gadījumā — tērzēšanas pakalpojumu.

Jo īpaši attiecībā uz personām, kurām ir atņemta brīvība, dažas dalībvalstis ir ieviesušas ārkārtas pasākumus, lai atvieglotu advokāta iecelšanu. Vairākās dalībvalstīs brīvības atņemšanas rezultātā tiek nodrošināta obligātā aizstāvība, un advokātu var iecelt *ex officio*.

Tomēr nelielā skaitā dalībvalstu personām agrīnos procesa posmos, piemēram, pirms oficiālas apsūdzības izvirzīšanas saskaņā ar valsts tiesību aktiem, vai personām, uz kurām attiecas konkrēti nozaru tiesību akti, var nebūt pieejami pasākumi, kas atvieglotu advokāta palīdzības saņemšanu. Piemēram, vienā no šīm dalībvalstīm sazināšanās ar advokātu ir atkarīga arī no "pieejamajiem līdzekļiem", kas ir ļoti neskaidrs formulējums.

3.3.4. Atkāpes (3. panta 5. un 6. punkts)

3.3.4.1. Pagaidu atkāpes, pamatojoties uz ģeogrāfiski attālu atrašanās vietu (3. panta 5. punkts)

Šis noteikums paredz pagaidu atkāpes aizdomās turētā vai apsūdzētā ģeogrāfiski attālās atrašanās vietas dēļ. Saskaņā ar šo noteikumu dalībvalsts drīkst atkāpties no direktīvas 3. panta 2. punkta c) apakšpunkta tikai tad, ja nav iespējams pēc brīvības atņemšanas bez nepamatotas kavēšanās nodrošināt tiesības uz advokāta palīdzību. Šādos apstākļos pagaidu atkāpes piemērošanas laikā nedrīkst notikt aizdomās turētā vai apsūdzētā nopratināšana vai pierādījumu vākšana direktīvas 3. panta 3. punkta c) apakšpunkta nozīmē (sk. arī 30. apsvērumu).

Tikai piecas dalībvalstis ir izmantojušas šo iespēju. Divas no tām savos tiesību aktos ir pārņēmušas direktīvas tekstu vārdu pa vārdam. Trīs citu dalībvalstu tiesību akti ļauj nopratināt personu, bet tas neatbilst direktīvai. Tāpat bažas rada daži citi elementi. Pirmkārt, iespēja atkāpties var netikt attiecināta tikai uz pirmstiesas stadiju, kā paredzēts direktīvā. Otrkārt, atkāpju ārkārtas un pagaidu raksturs var būt apšaubāms; un, treškārt, daži no attiecīgajiem tiesību aktiem ļauj personām, kas nav advokāti saskaņā ar valsts tiesību aktiem, palīdzēt aizdomās turētajam vai apsūdzētam.

3.3.4.2. Pagaidu atkāpes, pamatojoties uz riskiem personām vai izmeklēšanas vajadzībām (3. panta 6. punkts)

Saskaņā ar direktīvas 3. panta 6. punktu ir atļauta pagaidu atkāpe no tiesībām uz advokāta palīdzību. Tas ļauj ārkārtas apstākļos un tikai pirmstiesas stadijā nopratināt aizdomās turēto vai apsūdzēto vai veikt pierādījumu vākšanu direktīvas 3. panta 3. punkta c) apakšpunkta nozīmē. Uz šāda pamata dalībvalstis var paredzēt pagaidu atkāpes, ciktāl tas ir pamatoti, ņemot vērā lietas konkrētos apstākļus, pamatojoties uz kādu no šādiem pārliecinošiem iemesliem:

a. ja pastāv steidzama nepieciešamība novērst smagas negatīvas sekas kādas personas dzīvībai, brīvībai vai fiziskajai neaizskaramībai;
b. ja ir absolūti nepieciešama izmeklēšanas iestāžu tūlītēja rīcība, lai novērstu ievērojama apdraudējuma nodarīšanu kriminālprocesam.

Tikai piecas dalībvalstis nav izmantojušas nevienu no šīm iespējām piemērot atkāpi. Atkāpes tika konstatētas 20 citās dalībvalstīs, pamatojoties uz riskiem personām vai izmeklēšanas vajadzībām. Tomēr direktīvas pareizu transponēšanu nevar apšaubīt vien nelielā skaitā no šīm dalībvalstīm, kas nozīmē, ka vairākās dalībvalstīs tika konstatētas iespējamas neatbilstības. Aplūkojot dalībvalstis, kurās ir neatbilstības, var secināt, ka dažas no to noteiktajām atkāpēm atbilst direktīvai, savukārt citas rada bažas. Piemēram, valsts tiesību aktos, kuros atspoguļotas 3. panta 6. punktā aprakstītās situācijas, var nebūt skaidri noteikts, ka visas atkāpes būtu jāpiemēro tikai ārkārtas apstākļos, kā arī ciktāl tas ir pamatoti, ņemot vērā lietas konkrētos apstākļus.

Tāpat bažas rada tas, ka iespēja piemērot atkāpi var būt laika ziņā plašāka, nevis attiekties tikai uz procesa pirmstiesas stadiju. Dažu dalībvalstu noteikumos nav skaidri noteikti "steidzamības" un/vai "smagu negatīvu seku" kritēriji (direktīvas 3. panta 6. punkta a) apakšpunkts). Vairākās dalībvalstīs paredzētās atkāpes varētu uzskatīt par centieniem nepieļaut kriminālprocesa apdraudēšanu (3. panta 6. punkta b) apakšpunkts), taču to piemērošanas joma neietver tikai direktīvā minētos apstākļus, tādēļ tās neatbilst obligātas tūlītējas rīcības prasībām vai nepieciešamībai novērst ievērojama apdraudējuma nodarīšanu. Šādos noteikumos, kas pieļauj atkāpes, ir minēti, piemēram, vispārīgi "pierādījumu bojāšanas" riski, "izmeklēšanas apgrūtināšana" vai "izmeklēšanas interešu un sekmju apdraudēšana".

Piecpadsmit dalībvalstu gadījumā iespēja piemērot atkāpi neparedz saikni ar prasībām, kas noteiktas direktīvas 3. panta 6. punkta a) un b) apakšpunktā, un neatbilst direktīvā paredzētajiem scenārijiem. Tas rada risku, ka aizdomās turēto un apsūdzēto situācija varētu palikt neskaidra un bez garantijas, ka nopratināšana vai pierādījumu vākšana direktīvas 3. panta 3. punkta c) apakšpunkta nozīmē varētu notikt bez advokāta klātbūtnes tikai un vienīgi tad, ja persona ir atteikusies no šīm tiesībām saskaņā ar nosacījumiem, kas izklāstīti direktīvas 9. pantā (sk. *3.9. punktu*). Valstu tiesību aktos tika konstatētas atsauces, piemēram, uz "aizturēšanas perioda nepamatotu pagarināšanu", "nepārvaramas varas" gadījumiem, uz to, ka izmeklēšanas darbību aizkavēšana ir "nedroša", uz advokāta klātbūtni nopratināšanā, "kas jau var būt sākusies", un uz samērā neskaidriem nosacījumiem, piemēram, "pamatotiem apsvērumiem". Dažādu dalībvalstu tiesību aktos ir noteikts, ka advokāta nepiedalīšanās izmeklēšanā netraucē procesuālo darbību īstenošanu, ja ir pieejami pierādījumi, ka advokāts bija informēts par šādas darbības datumu un laiku. Tāpat ir noteikumi, kas paredz, ka advokātam var nebūt iespējas piedalīties izmeklēšanas darbībās, ja "darbību nav iespējams atlikt" un "ja tādēļ nav iespējams par to paziņot".

Visbeidzot, dažās dalībvalstīs ir noteikti termiņi, kādos advokāts var ierasties, un šo valstu tiesību akti atļauj nopratināšanu vai pierādījumu vākšanu direktīvas 3. panta 3. punkta c) apakšpunkta nozīmē bez advokāta klātbūtnes vai bez nepārprotamas atteikšanās. Dažos tiesību aktos šādi termiņi ir tikai 2 stundas vai pat 1 stunda vienas dalībvalsts gadījumā. Tādēļ pastāv liela iespēja veikt nopratināšanu vai pierādījumu vākšanu bez advokāta klātbūtnes vai bez nepārprotamas atteikšanās, tādējādi paredzot plašu atkāpi, kāda direktīvā nav noteikta. Tas ietekmē atbilstību.

3.4. Konfidencialitāte (4. pants)

Direktīvas 4. pantā ir noteikts stingrs princips attiecībā uz aizdomās turēto vai apsūdzēto un viņu advokāta saziņas konfidencialitāti, īstenojot tiesības uz advokāta palīdzību. Šāda saziņa ietver tikšanās, saraksti, telefonsarunas un citas saziņas formas, kas atļautas valsts tiesību aktos. Pantā nav noteikti apstākļi, kādos dalībvalstis varētu atkāpties no šīm tiesībām uz konfidencialitāti. Tā pamatā ir 33. apsvērums, kurā ir paskaidrots, ka aizdomās turētā vai apsūdzētā un viņa advokāta saziņas konfidencialitāte ir svarīga, lai nodrošinātu efektīvu tiesību uz aizstāvību īstenošanu, un tā ir būtiska tiesību uz taisnīgu tiesu sastāvdaļa.

Vairāk nekā puse dalībvalstu šo noteikumu ir transponējušas pareizi. Tomēr dažās dalībvalstīs tika konstatētas daļējas transponēšanas problēmas. Šādas nepilnības ir saistītas ar to, ka nav ietvertas konkrētas personu grupas konkrētos procesa posmos, vai ar to, ka tiesību akti neatspoguļo konkrētas saziņas metodes, piemēram, tikšanās, telefonisku saziņu, pasta un citus sūtījumus. Četru dalībvalstu tiesību akti atļauj atkāpes no konfidencialitātes prasības, un tas ietekmē atbilstību direktīvai.

3.5. Tiesības uz to, ka par brīvības atņemšanu informē trešo personu (5. pants)

3.5.1. Vispārīgs princips (5. panta 1. punkts)

Direktīvas 5. panta 1. punktā ir noteikts, ka aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem, kam ir atņemta brīvība, ir tiesības uz to, ka par brīvības atņemšanu bez nepamatotas kavēšanās informē vismaz vienu personu, piemēram, radinieku vai darba devēju, ja viņi to vēlas.

Vienpadsmit dalībvalstīs tika konstatētas daļējas transponēšanas problēmas. Daudzās no šīm dalībvalstīm nav skaidrs, vai trešā persona tiek informēta bez nepamatotas kavēšanās. Vairākās dalībvalstīs tiesības uz to, ka tiek informēta trešā persona, ir attiecinātas uz konkrētām brīvības atņemšanas situācijām vai uz konkrētām aizdomās turēto vai apsūdzēto kategorijām. Dažās dalībvalstīs direktīvas 2. panta 1. punkta kontekstā noteikto personu kategoriju ierobežojums ietekmēja arī 5. panta 1. punkta transponēšanu. Bažas radīja arī tas, ka direktīvas prasības ir atspoguļotas tikai un vienīgi noteikumos par informāciju, kas ir jāsaņem aizdomās turētajam vai apsūdzētajam.

Vairākās citās dalībvalstīs transponēšanas pareizība ir apšaubāma. Tas ir tādēļ, ka ir noteikti ierobežojumi attiecībā uz to, kādas personas var tikt informētas par brīvības atņemšanu, vai tāpēc, ka trešās personas tiek informētas neatkarīgi no tās personas vēlmēm, kurai ir atņemta brīvība.

3.5.2. Pagaidu atkāpes (5. panta 3. punkts)

Saskaņā ar direktīvas 5. panta 3. punktu ir atļautas pagaidu atkāpes no tiesībām uz to, ka tiek informēta trešā persona (tostarp arī lietās, kurās ir iesaistīti bērni, sk. turpmāk *3.5.3. punktu*), ja, ņemot vērā lietas konkrētos apstākļus, tas ir pamatoti ar kādu no šādiem pārliecinošiem iemesliem:

a. pastāv steidzama nepieciešamība novērst smagas negatīvas sekas kādas personas dzīvībai, brīvībai vai fiziskajai neaizskaramībai;
b. pastāv steidzama nepieciešamība novērst situāciju, kad tiek būtiski apdraudēts kriminālprocess.

Šādas iespējas piemērot atkāpes pastāv 18 dalībvalstu tiesību aktos. Novērtējot valstu īstenošanas pasākumus, var secināt, ka 5. panta 3. punkts ir viens no tiem noteikumiem, kurus dalībvalstis īstenojušas visatšķirīgāk.

Vairākas dalībvalstis pieļauj atteikumus atbilstīgi direktīvā noteiktajiem pamatojumiem. Tomēr dažas citas dalībvalstis paredz atkāpes saskaņā ar nosacījumiem, kas ir līdzīgi direktīvā noteiktajiem, bet nav tik ierobežojoši. Citām dalībvalstīm ir vēl brīvāki nosacījumi, kuru gadījumā var tikt atliktas tiesības uz to, ka tiek informēta trešā persona, atsaucoties, piemēram, uz nepieciešamību "noskaidrot patiesību kriminālprocesa ietvaros", situācijām, kurās paziņošana "apdraudētu kriminālprocesu", "būtisku izmeklēšanas kavējumu" vai "lietas noskaidrošanu un izmeklēšanu". Atteikuma pamatojums var izrietēt arī no nepieciešamības "nodrošināt svarīgas darbības mērķa sasniegšanu", "novērst kriminālpārkāpumu" vai novērst "uzraudzības mērķa apdraudēšanu". Tāpat valstu tiesību aktos ir minēti tādi pamatojumi kā "nepamatoti sarežģījumi", "nepārvarami apstākļi" vai neskaidri "pamatoti iemesli" vai "jebkādi citi iemesli".

3.5.3. Nosacījumi attiecībā uz bērniem (5. panta 2. un 4. punkts)

Direktīvas 5. panta 2. un 4. punktā ir paredzēti īpaši noteikumi attiecībā uz bērniem (kas ir definēti kā personas līdz 18 gadu vecumam). Saskaņā ar direktīvas 5. panta 2. punktu par brīvības atņemšanu bērnam un tās iemesliem pēc iespējas drīzāk ir jāinformē persona, kam ir vecāku atbildība par bērnu, ja vien tas nebūtu pretrunā tam, kā vislabāk ievērot bērna intereses, — šādā gadījumā ir jāinformē cita piemērota pilngadīga persona. Gadījumos, kad tiek piemērotas pagaidu atkāpes, par brīvības atņemšanu bērnam bez nepamatotas kavēšanās ir jāinformē iestāde, kas ir atbildīga par bērnu aizsardzību vai labklājību (direktīvas 5. panta 4. punkts). Šā noteikuma mērķis ir novērst bērnu *incommunicado* aizturēšanas gadījumus.

Visās dalībvalstīs ir spēkā konkrēti noteikumi, kas paredz konkrētas garantijas bērniem. Saskaņā ar 10 dalībvalstu tiesību aktiem ir atļauts informēt citu piemērotu pilngadīgu personu, ja personas, kam ir vecāku atbildība par bērnu, informēšana būtu pretrunā bērna interesēm. Šādas personas varētu būt, piemēram, cita piemērota pilngadīga persona, ko, iespējams, norāda bērns, nepilngadīgo personu aizsardzības iestāde vai *ad litem* aizbildnis (t. i., tiesas iecelts aizbildnis bērnam). Vairākās citās dalībvalstīs tiesību akti neparedz skaidru mehānismu, lai ņemtu vērā bērna intereses. Trīs dalībvalstu tiesību aktos nav skaidri noteikts, ka informēšanai jānotiek pēc iespējas ātrāk. Turklāt attiecībā uz bērniem nelielā skaitā dalībvalstu tvēruma ierobežojumi ir noveduši pie nepilnīgas transponēšanas, un tiek ņemti vērā tikai tādi bērni, kuriem ir izvirzīta oficiāla apsūdzība saskaņā ar valsts tiesību aktiem, ir izvirzīta apsūdzība vai kuri tiek nopratināti. Vienā dalībvalstī nepilngadīgajiem vecumā no 16 līdz 18 gadiem piemēro vispārējo režīmu, kas ir piemērojams pilngadīgām personām, un šādiem nepilngadīgajiem nenodrošina īpašu attieksmi, kā noteikts direktīvas 5. panta 2. punktā.

Vairākās dalībvalstīs ir iespējams neinformēt personu, kam ir vecāku atbildība par bērnu, ja bērns nevēlas, lai tas notiktu. Direktīvā šāds izņēmums nav paredzēts. Vienas dalībvalsts tiesību aktos ir paredzēts paziņošanas pienākuma izņēmums, kas ļauj atlikt paziņošanas prasību ne tikai tādā gadījumā, ja tas ir pretrunā bērna interesēm, bet arī "ja tam ir citi iemesli".

Pusē dalībvalstu nav atļauts atkāpties no tiesībām uz to, ka par brīvības atņemšanu bērnam tiek informēta persona, kam ir vecāku atbildība par bērnu, vai cita piemērota pilngadīga persona, kā noteikts direktīvas 5. panta 2. punktā, savukārt pārējās dalībvalstīs šāda atkāpe ir atļauta. Pēdējā minētajā dalībvalstu grupā lielākā daļa valstu tiesību aktu paredz 5. panta 4. punktā noteiktās garantijas, savukārt divas dalībvalstis nav vispār transponējušas šīs prasības. Vienā citā dalībvalstī tiesību aktos nav skaidri noteikta prasība, ka bez nepamatotas kavēšanās ir jāinformē iestāde, kas ir atbildīga par bērnu aizsardzību vai labklājību.

Viena dalībvalsts pieļauj atkāpi no pienākuma informēt iestādi, kas ir atbildīga par bērnu aizsardzību vai labklājību, ja tas "apdraudētu būtiskas darbības mērķa sasniegšanu" vai ja šāda paziņošana būtu saistīta ar "nepamatotiem sarežģījumiem".

3.6. Tiesības, kamēr atņemta brīvība, sazināties ar trešām personām (6. pants)

Direktīvas 6. pantā ir noteikts pienākums nodrošināt, ka aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem, kam ir atņemta brīvība, ir tiesības bez nepamatotas kavēšanās sazināties vismaz ar vienu to izraudzītu trešo personu, piemēram, radinieku (6. panta 1. punkts). Tomēr šo tiesību īstenošanu var ierobežot vai atlikt imperatīvu prasību vai samērīgu operatīvo prasību dēļ (6. panta 2. punkts).

Visu dalībvalstu tiesību aktos ir noteiktas tiesības sazināties, kamēr atņemta brīvība. Šādi noteikumi var paredzēt vispārēju principu vai detalizētus noteikumus, kuros minēts saziņas laiks un regularitāte vai konkrēti saziņas līdzekļi, piemēram, tālrunis, apmeklējumi vai rakstiska saziņa. Nereti attiecīgie normatīvie noteikumi ir ietverti ne tikai tiesību aktos par kriminālprocesu, bet arī noteikumos par brīvības atņemšanas iestāžu administrāciju.

Tomēr pastāv bažas, ka daudzas dalībvalstis: i) nenodrošina, lai tiesības sazināties ar trešām personām tiktu īstenotas bez nepamatotas kavēšanās, arī policijas veiktas brīvības atņemšanas laikā; un ii) ir paredzējušas noteikuma piemērošanas jomas ierobežojumus, kādi direktīvā nav paredzēti. Lai gan iespējas ierobežot vai atlikt tiesības paredz dalībvalstīm samērā lielu rīcības brīvību, vairāku valstu tiesību akti rada bažas, piemēram, tādēļ, ka noteikumi pārmērīgi ierobežo saziņas gadījumu ar trešām personām skaitu vai ilgumu vai pat pilnībā aizliedz to, neparedzot skaidrus nosacījumus.

3.7. Tiesības sazināties ar konsulārajām iestādēm (7. pants)

Saskaņā ar direktīvas 7. pantu aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem, kas nav valstspiederīgie, ir tiesības uz to, ka par brīvības atņemšanu bez nepamatotas kavēšanās tiek informētas to valstspiederības valsts konsulārās iestādes, un sazināties ar minētajām iestādēm, ja viņi to vēlas. Direktīvas 7. pants nodrošina arī to, ka šādiem aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem ir tiesības, ka to konsulārās amatpersonas tos apmeklē, tiesības ar tām sarunāties un sarakstīties un tiesības, ka to konsulārās iestādes tiem nokārto juridisko pārstāvību.

Gandrīz visās dalībvalstīs direktīvas 7. panta transponēšana ir lielākoties pabeigta. Atsevišķas iespējamās nepilnības lielākoties novērš 1963. gada Vīnes Konvencijas par konsulārajiem sakariem[14], tostarp tās 36. panta, tieša piemērojamība. Tas, piemēram, kompensētu to, ka nav tiešu atsauču uz tādu personu situāciju, kurām ir divas vai vairāk valstspiederības, vai iespēju nokārtot juridisko pārstāvību.

Tomēr pastāv šaubas par tiesību aktu atbilstību aptuveni pusē dalībvalstu. Vairākās dalībvalstīs tas ir saistīts ar iespējamām atkāpēm no minētajām tiesībām vai — vienas dalībvalsts gadījumā — ar samērā neskaidru atsauci uz saziņu, izmantojot "pieejamos līdzekļus". Šādi tiesību akti vai procedūras var nenodrošināt, ka tiek pilnībā īstenots to tiesību mērķis, kuras ir noteiktas direktīvas 7. pantā (sk. 7. panta 3. punktu). Dažās citās dalībvalstīs konsulārās iestādes tiek informētas neatkarīgi no attiecīgās personas piekrišanas. Tas neatbilst 7. panta 1. punktam, jo saskaņā ar to attiecīgās konsulārās iestādes informēšana ir atkarīga no personas vēlmes.

3.8. Vispārēji nosacījumi pagaidu atkāpju piemērošanai (8. pants)

Direktīvas 8. pantā ir paredzēti papildu nosacījumi direktīvas 3. panta 5. un 6. punktā un 5. panta 3. punktā noteikto pagaidu atkāpju piemērošanai. Direktīvas 8. panta 1. punktā ir noteikts, ka atkāpes: i) ir samērīgas un nepārsniedz nepieciešamo; ii) ir stingri ierobežotas laikā; iii) netiek balstītas tikai un vienīgi uz inkriminētā noziedzīgā nodarījuma veida vai smaguma un iv) neskar vispārējo procesa taisnīgumu. Lēmumi par visām šādām atkāpēm, izvērtējot katru gadījumu atsevišķi, jāpieņem vai nu tiesu iestādei, vai citai kompetentai iestādei ar nosacījumu, ka šo lēmumu var pārsūdzēt tiesā. Direktīvas 3. panta 5. un 6. punktā noteiktās atkāpes atļauj ar pienācīgi pamatotu lēmumu, kas ir arī jāprotokolē.

Direktīvas 8. panta 2. punkts attiecas uz iespējamām atkāpēm no tiesībām uz advokāta palīdzību. Lielākajā daļā dalībvalstu, kurās ir paredzētas šādas atkāpes un kuras ir transponējušas direktīvas 8. panta 2. punktu, lēmumu par atkāpēm var pieņemt iestāde, kas nav tiesu iestāde; tikai dažās no šīm dalībvalstīm tiek prasīta tiesu iestādes iesaistīšanās. Gan prasība pieņemt pamatotu lēmumu, gan protokolēt šo lēmumu nereti izriet no vispārējiem procesuālajiem noteikumiem, ja vien šīs prasības nav transponētas burtiski. Vairākās dalībvalstīs rodas atbilstības problēmas, jo nereti tikai daļā no noteikumiem, kuri atļauj atkāpes, ir paredzētas vajadzīgās garantijas. Tas galvenokārt ir tādēļ, ka nav skaidru noteikumu par lēmumu protokolēšanu, bet nav arī noteikumu, kas paredzētu pārsūdzēšanu tiesā, ja lēmumus pieņem iestādes, kuras nav tiesu iestādes, un — mazākā mērā — nav noteikumu par lēmuma pamatotību.

Direktīvas 8. panta 3. punkts attiecas uz iespējamām atkāpēm no tiesībām uz to, ka par brīvības atņemšanu informē trešo personu. Daudzās dalībvalstīs, kurās ir paredzētas šādas atkāpes un kuras ir transponējušas direktīvas 8. panta 3. punktu, lēmumu par atkāpēm var pieņemt iestāde, kas nav tiesu iestāde; tikai nelielā skaitā šo dalībvalstu tiek prasīta tiesas iestādes iesaistīšanās. Transponēšanas problēmas radās tikai dažās dalībvalstīs; šīs problēmas izraisīja tas, ka nav noteikumu, kas paredzētu pārsūdzēšanu tiesā, ja lēmumus pieņem

[14] http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_2_1963.pdf.

iestādes, kuras nav tiesu iestādes, vai pat direktīvas 8. panta 3. punkta prasību pilnīga netransponēšana.

3.9. Atteikšanās no tiesībām (9. pants)

Šajā noteikumā ir paredzētas garantijas gadījumos, kad aizdomās turētie vai apsūdzētie neatkarīgi no tā, vai viņiem ir atņemta brīvība, atsakās no 3. un 10. pantā paredzētajām tiesībām. Direktīvā ir noteikts, ka šādos gadījumos aizdomās turētajam vai apsūdzētajam vienkāršā un saprotamā valodā ir jāsniedz skaidra un pietiekama informācija par attiecīgo tiesību saturu un iespējamām sekām, ja no tām atsakās. Šo informāciju var sniegt mutiski vai rakstiski. Atteikšanās ir jāpauž brīvprātīgi un nepārprotami. Direktīvas 9. pantā ir arī noteikts, ka atteikšanās no tiesībām, kā arī apstākļi, kuros tā pausta, ir jāprotokolē, un ka aizdomās turētie un apsūdzētie atteikšanos var vēlāk jebkurā kriminālprocesa brīdī atsaukt. Aizdomās turētie vai apsūdzētie ir jāinformē par iespēju atsaukt atteikšanos. Šāds atsaukums stājas spēkā no brīža, kad tas ir izdarīts.

Lielā skaitā dalībvalstu ir spēkā tiesību akti, kas reglamentē iespēju atteikties no tiesībām uz advokāta palīdzību. Piecās dalībvalstīs šādu tiesību aktu nav. Viena dalībvalsts nepiedāvā iespēju atteikties no tiesībām uz advokāta palīdzību, tādēļ aizstāvība vienmēr ir obligāta.

Lai gan trīs dalībvalstis ir direktīvu transponējušas gandrīz burtiski, saistībā ar 9. panta transponēšanu tika konstatētas daudzas nepilnības. Direktīvas 9. panta 1. un 2. punkta prasību transponēšana ir pietiekama tikai dažās dalībvalstīs, savukārt vairākās citās pastāv nopietnas transponēšanas problēmas. To nereti izraisa tas, ka aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem sniegtā informācija nav plašāka par to, ko paredz attiecīgie noteikumi Direktīvā 2012/13/ES par tiesībām uz informāciju kriminālprocesā, piemēram, netiek sniegta informācija par atteikšanās sekām. Attiecībā uz 9. panta 3. punkta transponēšanu tikai dažās dalībvalstīs to var uzskatīt par apmierinošu.

Trīs dalībvalstīs no tiesībām uz advokāta palīdzību drīkst atteikties tikai pilngadīgas personas. Vienā no šīm dalībvalstīm ir arī nodalīta atteikšanās no tiesībām uz juridisko pārstāvību un no tiesībām apspriesties ar advokātu pirms nopratināšanas. Divās dalībvalstīs normatīvie noteikumi par atteikšanos no tiesībām ir paredzēti tikai tādu noteikumu kontekstā, kuri šajās dalībvalstīs nosaka, ko uzskata par "obligāto aizstāvību", tādējādi paredzot, ka aizstāvība vairs nav obligāta.

3.10. Tiesības uz advokāta palīdzību Eiropas apcietināšanas ordera procesā (10. pants)

3.10.1. Tiesības uz advokāta palīdzību izpildes dalībvalstī (10. panta 1. un 2. punkts)

Direktīvas 10. panta 1. un 2. punktā ir noteikts, ka personām, uz kurām attiecas Eiropas apcietināšanas orderis (pieprasītajām personām), pēc apcietināšanas saskaņā ar minēto orderi ir tiesības uz advokāta palīdzību izpildes dalībvalstī. Izpildes dalībvalstī pieprasītajām personām bez nepamatotas kavēšanās no brīvības atņemšanas brīža ir jābūt tiesībām uz advokāta palīdzību, tiesībām tikties un sazināties ar advokātu, kas tās pārstāv, un tiesībām uz

advokāta klātbūtni un efektīvu līdzdalību procesuālajās darbībās. Ja advokāts piedalās uzklausīšanā, tas ir jāfiksē, izmantojot protokolēšanas procedūru saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem.

Lielākajā daļā dalībvalstu tiesību akti paredz dažu vai visu noteikumu par kriminālprocesu *mutatis mutandis* piemērošanu. Tas nozīmē, ka Eiropas apcietināšanas ordera lietās piešķirto tiesību būtība atbilst tiesībām, kādas aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem ir valsts kriminālprocesa ietvaros. Piecās dalībvalstīs tiesības uz advokāta palīdzību ir transponētas, balstoties tikai un vienīgi uz konkrētiem noteikumiem, kas reglamentē Eiropas apcietināšanas ordera procesu un aplūko direktīvas tiesības šādā kontekstā.

Divdesmit vienā dalībvalstī pēc apcietināšanas ir nepārprotami nodrošinātas tiesības uz advokāta palīdzību Eiropas apcietināšanas ordera procesā (direktīvas 10. panta 1. punkts). Četrās dalībvalstīs šā laika aspekta garantija nav tik acīmredzama. Daudzas dalībvalstis ir pareizi transponējušas tiesības uz pieprasītās personas advokāta līdzdalību uzklausīšanā (direktīvas 10. panta 2. punkta c) apakšpunkts).

Noteikumu, kas reglamentē kriminālprocesu, *mutatis mutandis* piemērošana izraisīja problēmas saistībā ar direktīvas 10. panta 2. punkta pareizu transponēšanu. Šādas problēmas ietver samērā neskaidru atsauci uz iespēju sazināties ar advokātu, izmantojot "jebkādus pieejamos līdzekļus", un pieprasītās personas un advokāta saziņas ierobežojumu pusstundas apmērā (sk. *3.3.2.1.* un *3.3.3. punktu*). Tā kā noteikumus par kriminālprocesu piemēroja *mutatis mutandis*, atkāpes no tiesībām uz advokāta palīdzību kriminālprocesā vairākās dalībvalstīs var attiekties arī uz Eiropas apcietināšanas ordera procesu; nekas tāds direktīvas 10. panta 1. un 2. punktā nav paredzēts.

3.10.2. Tiesības uz advokāta palīdzību izsniegšanas dalībvalstī (10. panta 4. un 5. punkts)

Saskaņā ar direktīvas 10. panta 4. punktu pieprasītajai personai ir arī tiesības izsniegšanas dalībvalstī iecelt advokātu. Šāda advokāta loma ir palīdzēt advokātam izpildes dalībvalstī, sniedzot minētajam advokātam informāciju un padomu, lai Eiropas apcietināšanas ordera procesā nodrošinātu pieprasīto personu tiesību efektīvu īstenošanu. Kompetentajai iestādei izpildes dalībvalstī ir jāinformē pieprasītās personas par šīm tiesībām bez nepamatotas kavēšanās pēc brīvības atņemšanas. Direktīvas 10. panta 5. punktā ir noteikts, ka, ja pieprasītās personas vēlas īstenot tiesības izsniegšanas dalībvalstī iecelt advokātu un tām vēl šāda advokāta nav, kompetentajai iestādei izpildes dalībvalstī ir nekavējoties jāinformē kompetentā iestāde izsniegšanas dalībvalstī. Minētās dalībvalsts kompetentajai iestādei bez nepamatotas kavēšanās ir jāsniedz informācija pieprasītajām personām, lai tām tajā palīdzētu iecelt advokātu.

Četru dalībvalstu tiesību aktos vispār nav atspoguļotas pieprasīto personu tiesības iecelt advokātu izsniegšanas dalībvalstī. Aptuveni piecas dalībvalstis nav skaidri noteikušas, ka pieprasītajām personām informācija par šīm tiesībām ir jāsaņem bez nepamatotas kavēšanās (direktīvas 10. panta 4. punkts).

Turklāt direktīvas 10. panta 5. punktā noteiktais sadarbības mehānisms nereti nav aplūkots konkrētos noteikumos. Septiņu dalībvalstu tiesību aktos nav prasības, ka izpildes dalībvalsts kompetentajai iestādei būtu nekavējoties jāinformē kompetentā iestāde izsniegšanas dalībvalstī, ja pieprasītās personas, kurām izsniegšanas dalībvalstī vēl nav advokāta, vēlas tādu iecelt. Turklāt 10 dalībvalstu tiesību aktos nav transponēta prasība izsniegšanas dalībvalsts kompetentajai iestādei pieprasītajām personām bez nepamatotas kavēšanās sniegt informāciju, lai tām tajā palīdzētu iecelt advokātu.

3.10.3. Citu direktīvā noteikto tiesību *mutatis mutandis* piemērošana (10. panta 3. punkts)

Saskaņā ar direktīvas 10. panta 3. punktu Eiropas apcietināšanas ordera procesam *mutatis mutandis* piemēro direktīvas 4., 5., 6., 7. un 9. pantā noteiktās tiesības. Ja piemēro 5. panta 3. punkta atkāpi, arī direktīvas 8. pants ir tādā pašā veidā piemērojams Eiropas apcietināšanas ordera procesam.

Lielākā daļa dalībvalstu savos tiesību aktos par Eiropas apcietināšanas ordera procesu ir ietvērušas savstarpējas atsauces uz noteikumiem par kriminālprocesu, kas reglamentē aizdomās turēto un apsūdzēto tiesības. Tomēr nelielā skaitā dalībvalstu šāda *mutatis mutandis* piemērošana nepārprotami neietver visas vai dažas no prasībām, kas paredzētas direktīvas attiecīgajos noteikumos. Piemēram, tiesības uz to, ka par brīvības atņemšanu tiek informēta trešā persona un konsulārās iestādes, tiesības sazināties ar trešām personām un konsulārajām iestādēm un noteikumi par atteikšanos no tiesībām uz advokāta palīdzību.

Tāpat noteikumu, kas reglamentē kriminālprocesu, *mutatis mutandis* piemērošana var nozīmēt, ka problēmas saistībā ar direktīvas 10. panta 3. punktā minēto pantu pilnīgu un pareizi transponēšanu var savukārt ietekmēt tiesības Eiropas apcietināšanas ordera procesā.

3.11. Juridiskā palīdzība (11. pants)

Direktīvas 11. pantā ir noteikts, ka direktīva neskar valsts tiesību aktus attiecībā uz juridisko palīdzību, kurus piemēro saskaņā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartu un Eiropas Cilvēktiesību konvenciju. Tagad šo jomu aptver ES tiesību akti: Direktīva (ES) 2016/1919 par juridisko palīdzību aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem kriminālprocesā un pieprasītajām personām Eiropas apcietināšanas ordera procesā[15]. Minētās direktīvas 12. pants paredz, ka dalībvalstīs līdz 2019. gada 5. maijam ir jāstājas spēkā normatīvajiem un administratīvajiem aktiem, kas vajadzīgi, lai izpildītu šīs direktīvas prasības.

3.12. Tiesību aizsardzības līdzekļi (12. pants)

Direktīvas 12. panta 1. punktā ir noteikts pienākums nodrošināt, lai aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem kriminālprocesā būtu efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis saskaņā ar valsts tiesību aktiem gadījumos, kad ir pārkāptas to tiesības saskaņā ar šo direktīvu. Tas attiecas arī uz pieprasītajām personām Eiropas apcietināšanas ordera procesā.

[15] OV L 297, 4.11.2016., 1. lpp., kurā labojumi izdarīti ar OV L 91, 5.4.2017., 40. lpp.

Dalībvalstis šo noteikumu lielākoties ir transponējušas pareizi. Tiesību aizsardzības līdzekļi nereti atsaucas uz pārsūdzības tiesībām vai tiesībām iesniegt sūdzību tiesai vai augstākas instances kompetentai iestādei, vai citā veidā paredz tādu procesuālo darbību nederīgumu vai spēkā neesību, kuras būtiski pārkāpj procesuālos noteikumus un neievēro attiecīgās tiesības. Turklāt dalībvalstis var paredzēt noteikumus par civiltiesisko atbildību, disciplināro atbildību vai krimināLatbildību, atlīdzību vai publiskas uzraudzības struktūras, piemēram, ombuda, iejaukšanos.

Konkrētāk par tiesībām uz advokāta palīdzību — saskaņā ar 12. panta 1. punktu dalībvalstīm ir jānodrošina, lai kriminālprocesā, izvērtējot liecības, ko snieguši aizdomās turētie vai apsūdzētie, vai pierādījumus, kas iegūti, pārkāpjot to tiesības uz advokātu, vai gadījumos, kad saskaņā ar 3. panta 6. punktu tikusi atļauta atkāpe no šīm tiesībām, tiek ievērotas tiesības uz aizstāvību un procesa taisnīgums. Tas neskar valstu pierādījumu pieņemamības noteikumus un sistēmas. Šajā direktīvas noteikumā ir ņemta vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas attiecīgā judikatūra, kurā uzsvērta procesa taisnīguma nodrošināšana, līdzsvarojot aizstāvības tiesības un izmeklēšanas vajadzības. Šāda līdzsvara panākšana ir sīkāk aprakstīta direktīvas 50. apsvērumā, izmantojot formulējumu no Eiropas Cilvēktiesību tiesas *Salduz* sprieduma[16].

Visās dalībvalstīs aizstāvības tiesību pārkāpumu gadījumos ir pieejami tiesību aizsardzības līdzekļi. Vairāku dalībvalstu tiesību aktos ir paredzēti skaidri noteikumi par pierādījumu izslēgšanu vai darbību atzīšanu par spēkā neesošām. Vairāk nekā pusē dalībvalstu noteikumos par tiesību aizsardzības līdzekļiem ir minēta advokāta neiesaistīšana. Dažās dalībvalstīs šādi noteikumi nepārprotami ietver gadījumus, kad ir atļauta atkāpe no šīm tiesībām uz advokāta palīdzību.

3.13. Neaizsargātas personas (13. pants)

Saskaņā ar direktīvas 13. pantu šīs direktīvas piemērošanā ir jāņem vērā neaizsargātu aizdomās turēto un neaizsargātu apsūdzēto īpašās vajadzības.

Dalībvalstis direktīvas 13. panta transponēšanai ir izmantojušas dažādas pieejas. Visām dalībvalstīm ir īpaši noteikumi attiecībā uz personām ar invaliditāti un bērniem. Daži no šiem noteikumiem paredz obligātu advokāta palīdzību visos gadījumos vai pie konkrētiem papildu nosacījumiem. Citu valstu noteikumos ir minēts iestāžu pienākums izskaidrot tiesības aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem vai pārliecināties, vai viņi faktiski ir sapratuši šīs tiesības.

4. Secinājumi

Direktīva tika pieņemta, lai nodrošinātu, ka gan kriminālprocesā, gan Eiropas apcietināšanas ordera procesā tiek ievērotas aizdomās turēto vai apsūdzēto tiesības uz advokāta palīdzību un saziņu pēc apcietināšanas. Nosakot kopējus Eiropas minimālos standartus, direktīva būtiski ietekmē aizdomās turēto vai apsūdzēto aizsardzību dalībvalstīs. Direktīva to panāk, nodrošinot Pamattiesību hartas 47. un 48. pantā un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantā

[16] Eiropas Cilvēktiesību tiesa, *Salduz pret Turciju*, pieteikums Nr. 36391/02, jo īpaši 55. punkts.

noteikto tiesību un garantiju konsekventāku īstenošanu. Šādi direktīva palīdz uzlabot dalībvalstu savstarpējo uzticēšanos, kā noteikts Ceļvedī aizdomās turētu vai apsūdzētu personu procesuālo tiesību stiprināšanai kriminālprocesā.

Kopumā direktīva ir sniegusi ES pievienoto vērtību, uzlabojot kriminālprocesā iesaistītu iedzīvotāju aizsardzību, īpaši dažās dalībvalstīs, kurās tiesības uz advokāta palīdzību nebija nodrošinātas visiem aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem, it sevišķi procesa agrīnos posmos. Turklāt tagad ir skaidri noteiktas tiesības uz advokāta palīdzību dalībvalstī, kura izdod Eiropas apcietināšanas orderi.

Direktīvas ietekmes apmērs katrā dalībvalstī atšķiras atkarībā no valsts krimināltiesību sistēmas. Šajā īstenošanas ziņojumā ir uzsvērts, ka vairākās dalībvalstīs joprojām ir problēmas ar būtisku direktīvas noteikumu īstenošanu. Minētais jo īpaši attiecas uz:

- direktīvā noteikto tiesību darbības jomu;
- iespējamo atkāpju apmēru, jo īpaši saistībā ar atkāpēm no tiesībām uz advokāta palīdzību;
- atteikšanos no tiesībām uz advokāta palīdzību; un
- tiesībām uz advokāta palīdzību dalībvalstī, kura izdod Eiropas apcietināšanas orderi.

Šīs nepilnības var ietekmēt citu procesuālo tiesību direktīvu pareizu īstenošanu, jo īpaši Direktīvas (ES) 2016/1919 par juridisko palīdzību kriminālprocesā īstenošanu, kura balstās uz šo direktīvu (sk. Direktīvas (ES) 2016/1919 2. panta 1. punktu). Dalībvalstīm Direktīva (ES) 2016/1919 bija jātransponē līdz 2019. gada 5. maijam[17].

Novērtējums arī parāda, ka, lai gan šobrīd direktīvu nav nepieciešams pārskatīt, ir jāuzlabo tās transponēšana valstu tiesību aktos un praktiskā piemērošana. Komisija turpinās vērtēt, kā dalībvalstis izpilda direktīvas prasības, un darīs visu nepieciešamo, lai panāktu direktīvas noteikumu ievērošanu visā Eiropas Savienībā.

[17] Sk. grozījumus: OV L 91, 5.4.2017., 40. lpp.